

หมู่บ้านตำบลและวัดในท้องที่อำเภอเมืองพิษณุโลก

อำเภอเมืองพิษณุโลก มีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ ณ ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน ได้ศาลากลางจังหวัด อำเภอเมืองพิษณุโลกนี้มีอาณาเขตอยู่ประมาณกึ่งกลางของจังหวัด โดยมีอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดพิษณุโลกล้อมรอบ คือ อำเภอพรหมพิราม และอำเภอวัดโบสถ์ อยู่ทางทิศเหนือ อำเภอวังทองอยู่ทางทิศตะวันออก อำเภอบางกระทุ่มอยู่ทางทิศใต้ และอำเภอบางระกำอยู่ทางทิศตะวันตก

เดิมอำเภอเมืองพิษณุโลกนี้เรียกว่า “อำเภอเมือง” ได้เปลี่ยนชื่อโดยเติม “พิษณุโลก” ต่อท้ายเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ตัวอำเภอเมืองเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด และทำการของรัฐบาลอีกหลายแห่ง รวมทั้งเป็นที่ตั้งของตลาดย่านการค้า และสถานีรถไฟพิษณุโลก ซึ่งระยะทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงอำเภอเมืองพิษณุโลกนี้ ๓๔๘ กิโลเมตร

หมู่บ้านตำบลในท้องที่อำเภอเมืองพิษณุโลก

ปัจจุบันอำเภอเมืองพิษณุโลก แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๗ ตำบล ๑๓๘ หมู่บ้าน มีเทศบาล ๑ แห่ง สุขาภิบาล ๑ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบลอีก ๑ แห่ง

ตำบลทั้ง ๑๗ ของอำเภอเมืองพิษณุโลก มีชื่อต่าง ๆ กันดังนี้ ในเมือง วัดจันทร์ คอนทอง บ้านป่า ปากโทก จอมทอง พลายชุมพล มะขามสูง หัวรอ ท่าทอง ท่าโพธิ์ วัดพริก วังน้ำคู้ บ้านกว้าง สมอแข อรัญญิก และบ้านคลอง

ชื่อหมู่บ้านในท้องที่อำเภอเมืองพิษณุโลก เท่าที่ค้นคว้าได้ มีชื่อแปลก ๆ ที่น่าสนใจดังนี้

โคกมะตูม มะขามเรียง ป่าสก สนามบินเก่า นาโพแดง หนองบัว เต็นแฝก ดงพิกุล ดงยาง สะพานสี่ บึงพระ ไร่ล้อม หนองห้วยาง บ้านแถว คลองจันทร์ สิบบาท วังน้ำใส วังป่าแดง แม่ระกา ถ้ำเต่า คลองตะแบก เกาะประตู หนองระมาน ปากคลอง โนนสะอาด ไร่หลง เนินสมอ เกาะแก้ว บางทราย บ้านใหม่ บ้านไร่

วังงาม ท่าโรง คลองเมือง คลองเป็ด แลลมคู่ ตาฝั่ง ทงช้อย บ้านก่อ คอนม่วง
 หนองแหวน ชุมแสง สมอแซ่ กรมธรรม์ ทางลัด ท่าแค ปากคอน บางขวัญม้า บาง-
 สะแก คลองมหาศไทย คลองตาปะขาวหาย บางพะยอม เต็งหนาม บ้านคุ่ม ชะไคว
 เต็งสำนัก วังยาง แลลมช่าน หัวบ้านกว้าง ห้วยหมาไน บึงมะสัง แลลมคัก ท่งหงส์
 บึงไซ บึงกระดาน บ้านลี บ้านป่า บ้านแซ่ คอนทอง หนองกวางลี โนนคู่ บึงถ้ง
 ช้างลัก บ้านสะอัก ป่าแดงเต็งสำนัก โนนมะคึก ลาดตาขาว ดงประโคก หนองตอ
 ลาดตาขาว พลายชุมพล แสงดาว บ้านกว้าง ปากโทก แสงดาว ไม้ค่อม ทองหลาง
 ใต้วัด ทองหลาง หัวบ้านกว้าง วังแร่ วังเขน หนองครอบ ห้วยถ้ำ ทักแท หัวแท
 ท่าช้าง หนองห้วยยาง โป่งหม้อขาว หนองคู จุ๋นาง วันวน วังส้มซ่า บ้านแซก บ้าน
 คอน น้ำหัก และพันปี เป็นต้น

ชื่อหมู่บ้านตำบลที่ขึ้นต้นด้วย “วัง” มีมากที่สุด มักเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ
 และแม่น้ำตอนนั้นโค้งเป็นวงจึงนำมาตั้งชื่อเป็นคำนำหน้าหมู่บ้านตำบล เช่น วังน้ำคู้ วัง-
 น้ำใส วังป่าแดง วังแร่ วังเขน วันวน และวังส้มซ่า เป็นต้น

สำหรับสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของอำเภอเมืองพิษณุโลกนี้เป็นที่ราบ อาชีพ
 ส่วนใหญ่ของประชาชน คือ การทำนา ทำไร่ ทำสวน มีการทำป่าไม้บ้าง การประมง
 และการค้าขายบ้าง เนื้อที่ของอำเภอนี้มีประมาณ ๗๕๖ ตารางกิโลเมตร

วัดต่าง ๆ ในท้องที่อำเภอเมืองพิษณุโลก

วัดที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองพิษณุโลก และอยู่ใกล้ ๆ กับตัวเมืองพิษณุโลก มีวัดต่างๆ
 ๑๒ วัด คือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดมหาสวรรค์ วัดธรรมจักร วัดอรุณภูมิ วัด-
 โพรญาณ วัดยาง วัดศรีวิสุทธิธาราม วัดสระแก้วประทุมทอง วัดท่ามะปรางค์ วัดใหม่
 อภัยาราม วัดนางพญา และวัดราชบูรณะ

นอกจากนี้ยังมีวัดที่อยู่นอกตัวเมืองพิษณุโลก แต่ที่อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองพิษ-
 ณุโลกอีกหลายวัดด้วยกันคือ

วัดจันทร์ตะวันออก วัดจันทร์ตะวันตก วัดจุฬามณี วัดสว่างอารมณ์ วัด-
 บึงพระ วัดพิศกุลธาราม (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลวัดจันทร์)

วัดบ้านใหม่ วัดท่าโรงตะวันออก วัดท่าโรงตะวันตก วัดหนองไผ่ล้อม วัดปากลาตเก่า (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลวัดพริก)

วัดสะกัสน้ำมัน วัดคู้งวารี วัดหล่ม วัดศรีรัตนาราม และวัดเสาหิน (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลท่าโพธิ์)

วัดพลายชุมพล วัดตาล วัดบางพะยอม วัดตาปะขาวหาย วัดมะขามเตี้ย และวัดสระโคล่ (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลหัวรอ)

วัดทองหลาง วัดแสงดาว วัดท่าตะเคียน วัดปากโทก และวัดไผ่ค่อมรัตนาราม (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลปากโทก)

วัดหนองกวาสี วัดบ้านป่า วัดบ้านแซว วัดบึงกระดาน วัดน้ำคำและวัดร้องยั้งข้าว (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลคอนทอง)

วัดสมอแข วัดกรมธรรม์ วัดศรีวนาราม วัดสะอึก วัดบ้านไร่ วัดลาดบัวขาว วัดเนินมะคึก และวัดปากห้วย (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลสมอแข)

วัดนิมิตธรรมาราม วัดพระชาวชัยสิทธิ์ วัดจอมทอง วัดแหลมโพธิ์ (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลบ้านกว้าง)

วัดบางทราย วัดปากฟิงตะวันออก วัดปากฟิงตะวันตก วัดปากคอน วัดไผ่หลงราษฎร์เจริญ และวัดกุ่มงาม (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลน้ำคู้)

วัดร้างในท้องที่อำเภอเมืองพิษณุโลก

เนื่องจากพิษณุโลกเป็นเมืองโบราณมาตั้งแต่สมัยลพบุรี และคงมีผู้คนอาศัยอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว จึงสำรวจพบวัดร้างหลายวัด แต่ที่ยังสำรวจไม่พบอีกก็คงมีจำนวนมาก โดยเฉพาะวัดร้างที่ถูกรื้อถอนเสียจนหมดเพื่อทำไร่นาหรือปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนต่างๆ เป็นต้น สำหรับวัดร้างเท่าที่สำรวจพบ และมีผู้เล่าให้ฟังบ้าง พอนำมากล่าวไว้ในที่นี้มีดังนี้

วัดร้างในตัวเมืองพิษณุโลก

ซึ่งได้กล่าวไว้ในเรื่อง “วัดร้างในตัวเมืองพิษณุโลก” แล้วมีวัดวิหารทอง วัด-

ศรีสุคต วัดน้อยหรือวัดอุทยานน้อย วัดราชคฤห์ วัดสระต้อ วัดเสือหรือวัดป่าเม็ก วัด
สระสูงช้างและวัดราชประดิษฐาน เป็นต้น

วัดร้างนอกตัวเมืองพิษณุโลก

คือวัดร้างที่อยู่ใกล้ ๆ กับเมืองพิษณุโลกโบราณ เช่น วัดเจติยยอดทอง วัด-
พลับหรือวัดสระมะพลับและวัดสระทองกลาง เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีวัดร้างที่อยู่นอกตัวเมืองพิษณุโลกออกไปไกลพอสมควร แต่ก็
อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองพิษณุโลกนั่นเอง เช่น วัดปากคลองยมราช วัดพญายมราช วัด-
วังมะกรูด วัดสระพัง วัดป่าซี้เหล็ก วัดโปร่งซ้อย (อยู่ในท้องที่ตำบลบ้านกร่าง) วัด-
ป่าเลไลย์ วัดศาลสูง วัดไก่อะเข็ญ วัดวังหิน วัดท่าฉนวน วัดคอนคาม วัดท่าวัว
(ตำบลจอมทอง) วัดอินทรีย์ วัดราชฎร์ศรัทธาธรรม (ตำบลวัดพริก) วัดท่าดินดำ วัด-
นางคำ (ตำบลมะขามสูง) และวัดเกาะแก้ว (ตำบลบ้านคลอง) เป็นต้น *